

BDU
1919

BAKİ UNİVERSİTETİNİN
XƏVƏRLƏRİ

ВЕСТНИК

БАКИНСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

NEWS

OF BAKU UNIVERSITY

ISSN 1609-0586

SOSIAL-SİYASİ
elmlər seriyası

серия
СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИХ НАУК

---

series of
SOCIAL-POLITICAL SCIENCES

1

2019

UOT 311, 311.3

İNSAN KAPİTALININ STATİSTİK TƏDQIQATLARDA İSTİFADƏSİNİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

V.E.TEYMUROVA

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)

vusalat_teymurova@unec.edu.az

Məqalədə insan kapitalı göstəricilərinin statistik tədqiqatlarda istifadəsinin xüsusiyyətləri araşdırılır. İnsan kapitalının statistik uçotu rəsmi statistikanın bütün səviyyələrində bir çox göstəricilərlə təmin olunur. İnsan kapitalının inkişafının öyrənilməsi çoxölcülü statistik təhlil metodları əsasında həyata keçirilməlidir.

Açar sözlər: insan kapitalı, insan potensialı, innovativ iqtisadiyyat, iqtisadi fəallıq, statistik uçot, həyat səviyyəsi, statistik məlumatlar

Azərbaycanda əmək resurslarının artırılmasının əsas mənbələrindən biri kimi insan kapitalının inkişafı dövlət əhəmiyyətli məsələlərdən biridir. İqtisadiyyatın sabit inkişafının əsas şərtlərinə insan kapitalının toplanması və saxlanması daxildir. Bu şərtlərin dövlət səviyyəsində yerinə yetirilməsi dövlət proqramlarının işlənilib hazırlanmasına gətirib çıxardı. Belə ki, “2013-2017-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəsmi statistikanın inkişafı Dövlət Proqramı”na İnsan kapitalının statistik öyrənilməsinə dair metodoloji izahatların və statistik göstəricilər sisteminin hazırlanması ilə bağlı tədbir daxil edilmişdir. Bu metodoloji izahatlar və göstəricilər sistemi qeyd olunan Dövlət Proqramının həyata keçirilməsi üzrə Tədbirlər Planına uyğun olaraq insan kapitalının inkişafına dair ölkə proqramlarının və strategiyalarının hazırlanmasına dair məlumatlarla təminatın sistemləşdirilməsi məqsədilə hazırlanmışdır. Azərbaycan Prezidentinin 06 dekabr 2016-cı il tarixli “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritəsinin başlıca istiqamətləri” adlı Fərmanının 7.3 bəndində məhz insan kapitalının inkişaf etdirilməsi öz əksini tapmışdır [7].

İqtisadi artım templəri innovasiya proseslərinin sürətli gedişatı ilə müəyyən olunur ki, bu da, öz növbəsində, bəzi amillərdən asılıdır. Bu amillərə elm və texnologiyanın prioritet istiqamətlərinin inkişafı, müəssisə və təşkilatların bütün səviyyələrində çalışan işçilərin innovativ yönümlülüyü, eləcə də rəqabətqabiliyyətli, mütərəqqi vasitələrin istifadəsi və s. aiddir. Hazırda elmi nöqtəyi-nəzərdən daha populyar olan insan kapitalı cəmiyyətin təbii ehtiyatları və sərvətlərindən də daha

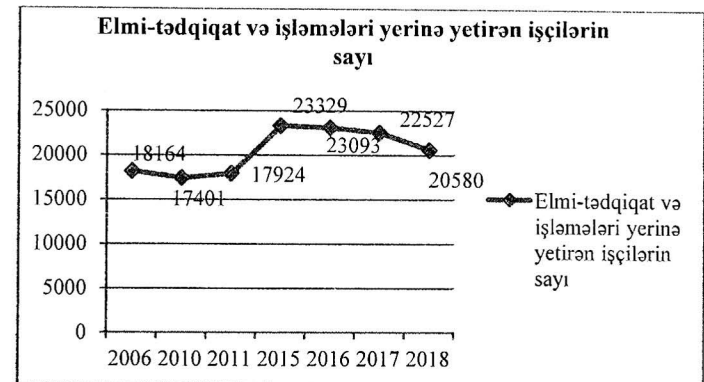
böyük əhəmiyyət kəsb edən ən qiymətli resursdur.

İnsan kapitalının xüsusiyyətlərini müəyyən etmək, öyrənmək məqsədilə AR DSK “İnsan kapitalı”nın statistik öyrənilməsinə dair metodoloji izahatlar və statistik göstəricilər sistemi adlı bülletəndə bizim ölkənin insan kapitalını səciyələndirən bir sıra göstəricilərin inkişaf etmiş bazar iqtisadiyyatına malik ölkələrin göstəriciləri ilə müqayisəsi həyata keçirilmişdir.

Müasir dövrdə insan kapitalına fitri qabiliyyətlərin, ümumi və xüsusi təhsilin, əldə olunmuş peşə təcrübəsinin, yaradıcı potensialın, mənəvi-psixoloji və fiziki sağlamlığın, gəlir gətirmək imkanını təmin edən fəaliyyət növlərinin məcmusu kimi baxılır. Nəticə etibarlı ilə sosial-iqtisadi tərəqqi ilk növbədə elmi-tədqiqat işçiləri tərəfindən əldə olunan və sonralar işçilərin təhsili, peşə hazırlığı və ixtisaslarının təkmilləşdirilməsi prosesində mənimsənilən yeni biliklərlə müəyyən olunur. İnsan kapitalını təşkil edən əsas fəaliyyət sahəsi elm-təhsil kompleksi, səhiyyə sistemi, həyat və məişət şəraitini bilavasitə formalaşdıran sahələr hesab olunur.

2015-ci ildə dünya üzrə 1000 işçiyə verilən patentlərin sayı ilə səciyələnen insan kapitalına görə Yaponiya 1 yerdə, ABŞ 2 yerdə, Çin isə 3 yerdə durur [8]. Elmi-tədqiqat və işləmələrin sayı Azərbaycanda 2018-ci ilin əvvəlinə olan məlumatlara görə 20580 nəfər olmuşdur [6]. Lakin bu göstərici 2015-ci ilin əvvəlində 23329 nəfər təşkil edərək qonşu dövlətlərlə müqayisədə Rusiya və Türkiyədən sonra 3 yerdə olmuşdur. Ümumiyyətlə, ölkədə elmi-tədqiqat və işləmələri yerinə yetirən işçilərin sayının dinamikasını aşağıdakı qrafikdə görmək olar (şəkil 1).

Qeyd etmək lazımdır ki, araşdırılan dövrdə tədqiqatçıların sayında da 2015-ci ilədək artım, daha sonra isə azalma müşahidə olunmuşdur. Belə ki, bu göstərici 2015-ci ilədək 16337 nəfərədək artaraq, 2018-ci ilin əvvəlində 14732 nəfərədək aşağı düşmüşdür [6]. Aydın ki, tədqiqatçıların sayının azalması ali təhsilli məşğul əhəlinin xüsusi çəkisinin artması fonunda baş verir. Belə ki, 2015-ci il ilə müqayisədə 2017-ci ildə seçmə müayinənin yekunları əsasında ali təhsilli məşğul əhəlinin sayı 150,5 min. nəfər artaraq 4822,1 min. nəfər təşkil etmişdir.

Şəkil 1. Azərbaycanda 2006-2018-ci illərdə elmi-tədqiqat və işləmələri yerinə yetirən işçilərin sayı (ilin əvvəlinə, nəfər)

Bələliklə, ölkədə insan kapitalı kifayət qədər inkişaf etməkdə olan səviyyədir. lakin bəzi xüsusiyyətlərində mövqenin zəifləməsi müşahidə olunur. Buna görə əlverişli şərtlərdə insan kapitalının formalaşması regionların sosial-iqtisadi inkişafının elmi əsaslandırılmış siyasətindən asılıdır. Regionlarda insan kapitalının inkişafı prosesinin idarə olunmasında çətinlik ümumi statistik tədqiqatların aparılmasını tələb edir, bu da metodoloji vasitələrin daim təkmilləşdirilməsi olmadan mümkün deyil.

İnsan kapitalı haqqında statistik məlumat ümumi dövlət səviyyəsində Dövlət Statistika Komitəsi, regional səviyyədə statistika idarələri, həmçinin bələdiyyə səviyyəsində dövlət statistikasının şəhər və rayon idarələri tərəfindən toplanır.

Hal-hazırda əsas hesabat ölkənin milli sərvətinin elementlərinin, həmçinin onun bir hissəsi kimi insan kapitalının qiymətləndirilməsi çərçivəsində aparılır. İnsan kapitalını səciyyələndirən, əhalinin sayı, onun sosial-iqtisadi tərkibi kimi, məlumatlar ilk növbədə əhalinin siyahıya alınması nəticələrinə, şagirdlərin, tələbələrin və s. sayı haqqında məlumat verən təşkilatların statistik hesabatına görə, həmçinin xüsusi nümunəvi (məsələn, əhalinin məşğulluq problemi) yoxlamalar çərçivəsində formalaşır. Əhalinin təbii artıb-azalması, həmçinin doğum, ölüm, gözlənilən ömür müddəti göstəricilərinin statistik məlumatları dövlət statistikasının ərazi xidmətinin vətəndaş vəziyyəti aktları əsasında formalaşır.

Milli sərvət sistemində insan kapitalının əsas xüsusiyyətləri kimi iqtisadi fəallılıq, əhalinin məşğulluq və işsizlik göstəriciləri nəzərdən keçirilir. Əmək bazarının monitorinqi, əməyin effektivliyini artıran və onun inkişafını təmin edən amillərin aşkara çıxarılması məsələləri, əmək bazarının iqtisadiyyatın və s. tələblərinə uyğun olaraq zəruri keyfiyyətli işçi qüvvəsi ilə ödənməsi məsələləri bu məlumatlar əsasında həll olunur [4]. Əhalinin iqtisadi fəallılıq və məşğulluq uçotu AR İqtisadiyyat Nazirliyi, AR Dövlət Statistika Komitəsi, AR Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) tövsiyələrinə müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikası Dövlət məşğulluq xidməti, Dövlət məşğulluğa kömək fondu (Məşğulluq fondu) tərəfindən həyata keçirilir. Bu haqda məlumatlar dövlət statistika sistemində əhalinin siyahıya alınması, təşkilat, müəssisə və idarələrin cari statistika hesabatı, həmçinin xüsusi seçmə müşahidəsi nəticəsində alınan məlumatlar əsasında formalaşır.

Əhalinin iqtisadi fəallılıq və məşğulluq uçotunun Azərbaycan təcrübəsini təhlil edərək belə nəticəyə gəlmək olar ki, hal-hazırda insan kapitalının statistik bazasının tərtibi zamanı əhalinin gəlirlərinin, yaranma səviyyəsindən asılı olaraq, qarşılıqlı əlaqəsinə kifayət qədər diqqət ayrılır. Seçmə müşahidələrin nəticəsinə görə ölkə üzrə yalnız təşkilatların işçilərinə məşğulluq, cins və təhsil səviyyəsinə görə əlavə olunan orta əmək haqqı barədə məlumatlar təqdim olunur. Buna görə təhsil səviyyəsinin əhalinin gəlir səviyyəsinə, xüsusən də regional baxımdan, iqtisadi təsirinə öyrənilməsi çətin görünür [1,319]. Bizim fikrimizə, bu tarixi-siyasi sistemlə bağlıdır. Sovet dövründə təhsil xərclərini bütövlükdə dövlət daşıyırdı, buna görə müqavilə ilə təhsil ödənişinin yarandığı müasir dövrlə müqayisədə əhalinin gəlirlərinin effektivliyinin təhsil səviyyəsi üzrə qiymətləndiril-

məsi belə aktual deyildi.

İnsan kapitalının formalaşması dövlət statistika sistemində məlumatı toplanan əhalinin həyat səviyyəsi ilə müəyyən olunur. Bu məlumatlar əhalinin gəlirinin strukturu və mənbəyi, xərclərinin strukturu (xüsusən sağlamlıq, təhsil, mədəniyyət), gəlir üzrə əhalinin təbəqələşməsinin və s. təhlilində istifadə olunurlar. Məsələn, təşkilat, müəssisə və idarənin gəlirləri haqqında məlumatın toplanması üçün, hesabatdan əlavə, əhaliyə göstərilən təhsil, tibb, mədəniyyət, incəsənət üzrə xidmətləri, məişət xidmətləri və s. haqqında məlumatlar təqdim olunur.

Həyat səviyyəsi haqqında statistik məlumatın öyrənilməsi zamanı təhsil müəssisələrinin ödənişli xidmətlərini təsvir edən qiymət sahəsində, xüsusən də regional statistika nöqtəyi-nəzərindən, məlumat azlığı aşkar olunmuşdur. Məsələn, Dövlət Statkomun dərc etdiyi məcmuələrdə AR subyektlər üzrə statistikasında ev təsərrüfatının (ailə) büdcə və müqavilə formalı təhsil səviyyəsindən asılı olaraq 1 uşağın təhsilinə ayrılan orta illik xərcləri, ailənin 1 uşağın ibtidai peşə təhsili, orta peşə təhsili və ya ali təhsil müəssisələrinə hazırlıq və daxil olması üçün ayrılan orta illik xərcləri haqqında məlumatlar yoxdur.

Qeyd edək ki, insan kapitalının statistik uçotu dövlət statistikasının bütün səviyyələrinin çoxsaylı göstəriciləri ilə təmin olunur. Azərbaycanda insan kapitalı haqqında statistik hesabat mənbəyinin yekun nəticəsi sxem 1-də göstərilmişdir.

Dünya təcrübəsində insan kapitalının statistik uçotuna böyük diqqət ayrılır. Bunun səbəbi bir tərəfdən İkinci Dünya müharibəsi nəticəsində yaranan demoqrafik problemlər, digər tərəfdən isə elmi-texniki tərəqqinin inkişafıdır.

BMT-nin göstəricilərinin hesablanması üçün statistik baza kimi müxtəlif beynəlxalq ictimai təşkilatlar tərəfindən təqdim olunan məlumatlar xidmət edir. Beynəlxalq Əmək Təşkilatı (BƏT), Beynəlxalq Valyuta fondu (BVF), İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (OECD), Dünya Bankı və s. bu təşkilatlar arasındadır. Nəticədə onların statistik məlumatı Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Komissiyasına – qlobal statistika sisteminin əsas şöbəsinə daxil olur. O dünya üzrə üzv dövlətlərin statistika xidmətləri rəhbərlərinin hamısı birləşdirir. Bu şöbə çərçivəsində beynəlxalq statistika fəaliyyəti üzrə, əsasən də statistik standartlar, konsepsiya və metodlar üzrə, onların milli və beynəlxalq səviyyədə həyata keçirilməsi üzrə qərarlar qəbul olunur [9].

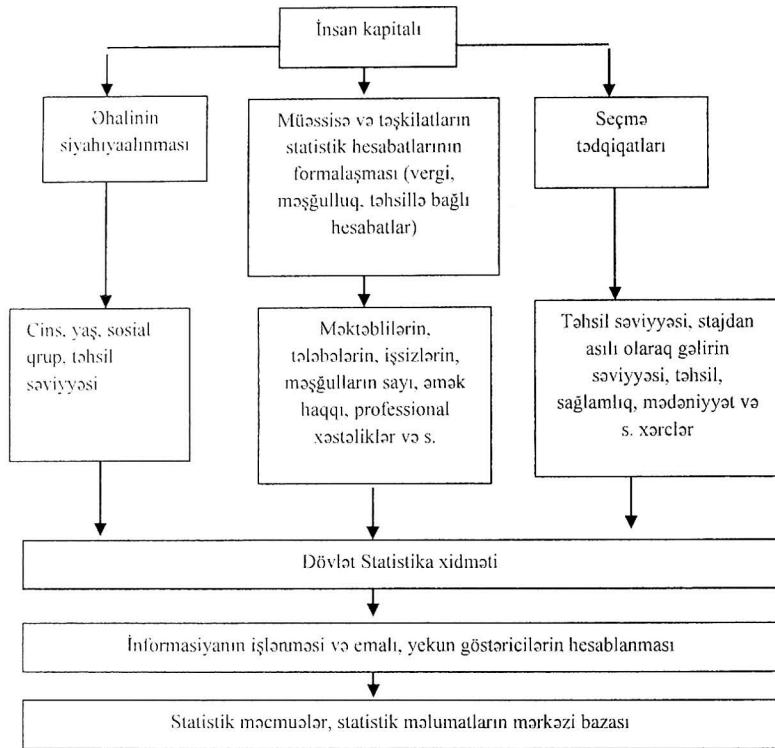
BMT-nin İP ilə sıx əməkdaşlıq nəticəsində Azərbaycanda İPİİ ətrafı işlənilir hazırlanır. Dövlət statistika xidməti tərəfindən, həmçinin Azərbaycanın nazirlikləri və müəssisələri tərəfindən təqdim olunan rəsmi statistika, əsasən, məlumat bazası kimi istifadə olunur.

Beynəlxalq təşkilatlar arasında Dünya bankı da insan inkişafı sahəsi üzrə tədqiqatlarla məşğul olur. Onun analitikləri tərəfindən insan kapitalı nəzərə alınmaqla milli sərvətin geniş konsepsiyası təklif olunur. İnsan kapitalı ümumi milli sərvət ilə fiziki və təbii (təbii qazıntılar, meşə və dəniz resursları və s.) kapitalının dəyəri arasında fərq kimi müəyyən olunur. Dünya bankı ölkənin milli sərvətini səciyyələndirən göstəricilərə ölkənin fiziki kapitalını (trilyon dollarla), ölkənin

insan kapitalını (trilyon dollarla), təbii kapitalı (trilyon dollarla) daxil edir [2,27].

Statistik məlumatlar müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən dərc olunur. Dünya bankına borclar üzrə hesabat şəklində məlumat verən ölkələrə əsaslanan dünya inkişaf indikatorları (WDI), maliyyə inkişafının qlobal indikatorları (OBR) ilkin baza kimi seçilir [5].

Azərbaycan dövlət statistikasına ölkənin fiziki, insan və təbii kapital haqqında məlumatlarına əsaslanan, milli sərvətinin elementlərinin qiymətləndirilmə problemləri ilə məşğul olur. Lakin Dünya bankının təklif etdiyi metod üzrə insan kapitalının qiymətləndirilməsi yalnız müxtəlif tədqiqatlar çərçivəsində təqdim olunur.

Sxem 1. Azərbaycan Respublikasında insan kapitalı haqqında statistika məlumatının mənbəyi

İnsan kapitalının statistik uçotunun Azərbaycan və beynəlxalq təcrübəsinə həsr olunan tədqiqatların ümumi yekununda vahid yanaşmanın olmadığı nəticəsinə gəlik. Bizim fikrimizcə, Azərbaycan regionlarında insan kapitalının inkişafını öyrənilməsi çoxözlü statistik təhlil üsulları əsasında yerinə yetirilməlidir.

İnsan kapitalının inkişafı sosial-iqtisadi dövlət siyasəti çərçivəsində aparılan

elmi əsaslı tədbirlərin vaxtında keçirilməsindən asılıdır, effektivliyi isə daimi müşahidənin və insan kapitalının vəziyyətinin qiymətləndirilməsindən asılıdır. Buna görə də onun ümumi tədqiqatının statistik üsullar ilə, böyük həcmli məlumatın emalı şəraitində aparılması ehtiyacı yaranır. Azərbaycan Respublikasında insan kapitalını qiymətləndirmək və müqayisə etmək imkanı verən məlumatların hazırlanması mövcud olan elmi nəzəriyyələrin təhlilinə, onun qiymətləndirilməsi və ümumiləşdirilməsinin tədqiqinə əsaslanır.

İnsan kapitalının əsas tərkib hissələrindən biri təhsildir. Təhsil sayəsində yüksək ixtisaslaşmış işçi qüvvəsi hesabına əmək resurslarının əksikliyinə ödəmək olar. Kadrların formalaşması dövlətin düzgün siyasətinə müvafiq olaraq təhsildə müasir texnologiyaların tətbiqi ilə həyata keçirilməlidir. Əmək resurslarının keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması ölkənin milli sərvətinin, fərdin gəlirinin artmasına imkan yaradır.

Bu gün, ümumi və xüsusi təhsil, peşə təhsilinə qoyulan kapitaldan əlavə ev təsərrüfatının (ailə) müstəqil təhsilinə investisiya qoyuluşu da vacibdir, belə ki, əmək bazarında ixtisaslaşmış kadrlar daha zəruridir. İşçinin əməyinin keyfiyyətinin artırılmasına yönəlmiş motivasiyası ilə bağlı xərcləri də nəzərdən keçirmək lazımdır: özünü reallaşdırma şərtləri, gördüyü işdən məmnunluq, öz müvəffəqiyyətini dərk etmə və s. [3,11].

Cəmiyyətin inkişafının müasir mərhələsində informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) artan rola malikdirlər. Onların insanın həyat fəaliyyətinin bütün sahələrinə cəlb olunması müvafiq hazırlıq və bacarıq tələb edir. Beləliklə, insan kapitalını formalaşdıran daha bir komponent – informasiya -kommunikasiya texnologiyalarıdır.

İnsan kapitalının növbəti əsas tərkib hissəsi mədəniyyətdir, belə ki, o sosial əhəmiyyətli, siyasi aktiv şəxsiyyətin formalaşması və inkişafına təsir göstərir. Bu zaman şəxsiyyətin əxlaqi dəyərlərinin formalaşmasına, sağlam həyat tərzinin qorunmasına və s. yönəlmiş dövlət proqramlarının tərtib olunması tələb olunur. Əsas həyat dəyərlərinin təməli erkən yaşlarda qoyulur, buna görə ailə tərbiyəsi insan kapitalının yaranması, inkişafı və yığılmasında sosial, təhsil bazası rolunu oynayır. Bizim fikrimizcə, uşaqların tərbiyəsinə, xüsusilə də dövlət səviyyəsində, ayrılan xərcləri insan kapitalına investisiyaya aid etmək lazımdır.

Miqrasiya da əsas komponentlərdən biridir, belə ki, o, insan kapitalının fiziki əsasını olan əhali sayının əksikliyinə yüksək ixtisaslaşmış xarici mütəxəssislər hesabına tamamlanması qaynağıdır.

Beləliklə, bu komponentlər Azərbaycanda insan kapitalının inkişaf səviyyəsini təsvir edən göstəricilərin kompleks statistik sisteminin işlənilməsinə bünövrə kimi xidmət edirlər. Lakin sistemi formalaşdıran və qoyulan məsələlərə optimal cavab verən kəmiyyət göstəricilərinin müəyyən edilməsi üçün insan kapitalının kəmiyyətə qiymətləndirilməsinin mövcud üsullarının öyrənilməsinə ehtiyac yaranır.

XXI əsrdə iqtisadiyyatın dayanıqlığı və müvəffəqiyyətliyi innovativ, keyfiyyət yerdəyişmələrinin generasiyası bacarığı ilə müəyyən edilir. İstənilən

ölkənin əsas var - dövlətinin insanlar və insan kapitalının olması, cəmiyyətin sosial-iqtisadi tərəqqisinin əsas meyarı kimi işə insanın inkişafı və onun tələbatlarının ödənilməsinin çıxışı etməsi ümumən qəbul edilir.

Müasir şəraitdə, işçinin özünü reallaşdırması imkanlarının artması, əmək prosesinin qeyri-yaradıcı elementlərinin azalması, əməyin məzmununun zənginləşməsi ilə yanaşı eyni vaxtda işçi qüvvəsinin keyfiyyətinə tələblərin artması tendensiyası müşahidə olunur. İnkişaf etmiş ölkələrdə işçi qüvvəsinin keyfiyyətinin artırılması və sağlamlığın və ətraf mühitin qorunması, əmək şəraitinin təhlükəsizliyi, insanın sosial müdafiəsi sistemi infrastrukturun inkişafına yönələn xərclərin artırılması ilə eyni vaxtda əhalinin bütün təbəqələrində gəlir və güzəştlərin səviyyəsinin artırılması vəzifəsi durur. Bu məqsədlə, insan potensialının dəstəklənməsi və inkişafı proqramları reallaşdırılır. İqtisadi elmin insana, onun keyfiyyət xarakteristikalarına, onların formalaşması və inkişafı xüsusiyyətlərinə marağı xeyli artmışdır. "İnsan həyatının səviyyəsi", "əhalinin yaşayışının keyfiyyəti", "insan inkişafı", "davamlı inkişaf", "insan potensialı", "insan kapitalı" anlayışları aktiv şəkildə işlənir və inkişaf etdirilir. Sadalanan anlayışların hər birinin xüsusiyyətlərinin əks olunmasına, onların fərqləndirici xüsusiyyətlərinin bu istiqamətdə nəşr edilmiş elmi tədqiqatların öyrənilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Ölkədə insan kapitalı kifayət qədər inkişaf etməkdə olan səviyyədədir, lakin bəzi xüsusiyyətlərində mövqenin zəifləməsi müşahidə olunur. Buna görə əlverişli şərtlərdə insan kapitalının formalaşması regionların sosial-iqtisadi inkişafının elmi əsaslandırılmış siyasətindən asılıdır. Regionlarda insan kapitalının inkişafı prosesinin idarə olunmasında çətinlik ümumi statistik tədqiqatların aparılmasını tələb edir. Bu da metodoloji vasitələrin daim təkmilləşdirilməsi olmadan mümkün deyil. Bu halda insan kapitalının formalaşması və inkişafının hesabı xüsusi məna kəsb edir.

Azərbaycan Respublikası əmək ehtiyatlarının artan məhdudluğu şəraitində inkişaf edir. Bu məsələ, onların keyfiyyətinin yüksəldilməsi, yəni respublika regionlarında insan kapitalının inkişafı səviyyəsini artırmaq hesabına həll edilə bilər. Beynəlxalq reytingin nəticələrinə görə Azərbaycan yüksək insan potensialına malik dövlətlərin ikinci qrupunda yer alır və yüksək insan potensialına malik yüksək inkişaf etmiş dövlətlərdən geri qalır.

Azərbaycan Respublikasının regionlarında insan kapitalının formalaşması, inkişafı və istifadəsi proseslərinin səmərəli idarə edilməsi müvafiq informasiya və metodiki təminat olmadan mümkün deyil. Ondan əlavə, tədqiq olunan hadisələrin təbiəti, iqtisadi proseslərin mürəkkəbliyi və göstəricilərin məlumat bazasının böyük ölçüdə olması çoxölçülü statistik təhlil metodlarının istifadəsinin zəruriliyini şərtləndirir.

Beləliklə, müasir dövrdə statistik tədqiqatlarda insan kapitalının rolu daha da artmaqdadır, bu da gələcək perspektivdə innovativ iqtisadiyyatın inkişafına dəlalət edir. Cəmiyyətin hər bir üzvünün informasiya, təhsil, intellektual imkanlarının artması, dövlətin intellektual resursunun yüksəlməsinə gətirib çıxaracaqdır, bununla da Azərbaycanın dünyada mövqeyi daha da güclənəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Кибанов А.Я. Управление персоналом организации: Учебник - ("Высшее образование") (ГРИФ). М.: Инфра, 2005, 638 с.
2. Корчагин Ю.А. Российский человеческий капитал: фактор развития или деградации? [Текст]: монография / Ю.А.Корчагин. Воронеж: ЦИРЭ. 2005, 252 с.
3. Корицкий А.В. Введение в теорию человеческого капитала: учеб. пособие [Текст] / А.В. Корицкий. Новосибирск: СибУПК, 2000, 112 с.
4. Нестеров Л.И. Человеческий потенциал и Российская Федерация // Вопросы статистики. 1999, № 2, с. 31-33.
5. Тихомирова Н.В. Система показателей и индикаторов качества образования // Вопросы статистики. 2004, № 9, с. 50-54.
6. www.stat.gov.az
7. www.prezident.az
8. <http://www.gks.ru/rosstat>
9. <http://data.worldbank.org>

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В СТАТИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

В.Э.ТЕЙМУРОВА

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются особенности использования показателей человеческого капитала в статистических исследованиях. Статистический учет человеческого капитала обеспечивается множеством показателей на всех уровнях официальной статистики. Изучение развития человеческого капитала должно осуществляться на основе методов многомерного статистического анализа.

Ключевые слова: человеческий капитал, человеческий потенциал, инновативная экономика, экономическая активность, статистический учет, уровень жизни, статистические данные

FEATURES OF THE USE OF HUMAN CAPITAL IN STATISTICAL STUDIES

V.E.TEYMUROVA

SUMMARY

The article discusses the features of using human capital indicators in statistical researches. Statistical accounting of human capital is provided by many indicators at all levels of official statistics. The study of the development of human capital should be carried out on the basis of methods of multidimensional statistical analysis.

Keywords: human capital, human potential, innovative economy, economic activity, statistical accounting, standard of living, statistical data